

PO IZROČITVI SPOMENICE KOROŠKIH SLOVENCEV VELESILAM

Nova Avstrija - dežela nacionalističnega nasilja**Teptanje zakonov, ustave in mirovne pogodbe - Kdo najbolj škoduje Južnim Tirolcem?**

Spomenica, ki so jo združene slovenske organizacije na Koroškem izročile pred kratkim predstavnikom velesil na Dunaju ter obenem neposredno prizadetima vladama Avstrije in Jugoslavije, je zgodovinska listina precejšnjega pomena.

Važna ni samo za naš slovenski narod ter za bodoče odnose med Avstrijo in Jugoslavijo, temveč pomembna tudi zategadelj, ker meče luč na postopno prebujanje nemškega nacionalizma, ki je s svojim imperialističnim pohlepom in nasiljem povzročil že toliko gorja in nesreč evropskemu človeštvu in lastnemu narodu.

Da nevarni nacionalizem Hitlerjevega kova dviga v Avstriji spet glavo, ni nikako naltolcevanje demokratične avstrijske republike, kateri vladajo združeni katoličani in socialisti, ampak na žalost gola, vsem vidna, neovrgljiva resnica.

Kdor se hoče o tem prepričati, zadostuje, da prebere imenovano spomenico, ki je pisana zelo zmerno in udržano, a navaja dejstva, ob katerih mora vsakemu poštenemu človeku zadrhteti duša v prsih.

»SVOBODNA OSEBNA ODLOČITEV STARŠEV«

Le oglejmo si stvari od blizu! Deželni glavar Ferdinand Wedenig je v odloku z dne 22. septembra zaukazal, naj se starši sami »svobodno in osebno odločijo«, ali žele, da se njihovi otroci še nadalje poučujejo v obeh deželnih jezikih, ali pa samo v nemščini. »Kdor hoče«, je v odloku dobesedno rečeno, »naj njegov otrok prejema kot doslej dvojezični pouk, temu ni treba nič narediti«. Posebno prošnjo mora vložiti le tisti, ki želi, da se slovenski pouk odpravi.

Ker gre za osebno zadevo roditeljev, ne sme nihče izvajati na starše pritiska. Vsaj o tej točki Wedenigove odredbe lahko rečemo, da je bila demokratična: starše je treba pustiti pri miru, če hočejo čisto nemški pouk, naj osebno predložijo prošnjo, ne da bi smel kdorkoli nanje vplivati.

Toda kaj se je v resnici zgodilo?

Da bi starše pripravili do tega, da se uprejo slovenskemu pouku, so nacionalisti že dolgo hujskali po časopisju in na shodih ljudi, naj zahtevajo čisto nemške šole. Kdor je za slovenščino, je protidržaven iredentist, je komunist in titovec. To poletje so šli nemški zagrizenci še dalje. Misleč, da je ljudstvo že dovolj ustraševano, so priredili po deželi šolske stavke v znak »protesta« proti dvojezičnemu pouku.

Stavke so pa klavrno propadle. Kaj je za trezne ljudi iz tega sledilo? Da bi se napori nacionalističnih hujskačev izjalovili tudi

po objavi Wedenigovega odloka, če bi pustili starše res pri miru: ogromna večina bi »ne bila naredila nič«, kot je odredba dovoljevala, in obstoječi slovenski pouk bi bil v jedru ostal neokrnjen.

PRED OČMI VLADE IN OBLASTEV

Ker so nemški zagrizenci hoteli to brezpogojno preprečiti, so segli po sredstvih, ki morajo vzeti Avstriji sleherni ugled v omiknem svetu.

Pred očmi samega Wedeniga, vseh državnih in deželnih oblastev in dunajske vlade se je začel izvajati na starše tako nezasišan pritisk, kot si ga ni mogoče zamisliti v nobeni demokratični državi Evrope. Na slovenske družine so drzno pritiskali učitelji, orožniki, sodni uradniki, občinski tajniki, celo železniški nameščenci, poštni in carinski uradniki, skratka ves državni in deželni ustroj. Med njimi so bili taki, ki so kar namesto staršev podpisovali prošnje za odpravo slovenskega pouka.

Da bi uboge ljudi zastrašili, so jim nekateri nacionalisti javno grozili s prisilno izselitvijo z domače zemlje kot za časa Hitlerja, obljublajoč jim za na pot »brezplačen listek prvega razreda«.

Po Wedenigovi odredbi bi morali starši prošnjo oddati osebno na kolkovanem papirju. Nacionalisti so pa hodili z že sestavljenimi in kolkovanimi vlogami od hiše do hiše, jih dali tam podpisati in nato v paketih dostavljali šolskim oblastvom.

V zasmeh demokraciji in krščanstvu

Da se taka nasilja morejo nekaznovano goditi v demokratični Avstriji, je za marsikoga naravnost nepojmljivo.

Mi vsi se sicer ne čudimo, da živi v deželi še mnogo bivših zakrknjenih hitlerjancev. To je prirodno. Vendar vodilni stranki v Avstriji sta krščanskodemokratska in socialistična, medtem ko so hitlerjanci v velikanški manjšini. Človek bi zato menil, da ti narodni zagrizenci nimajo v državi prav nobenega vpliva.

Dogodki na Koroškem pa dokazujejo, da je tako mnenje zmotno. Njihova nacionalistična miselnost je tako vplivna, da so se ji na celi črti vdali in jo sprejeli tudi socialisti in katoličani, čeprav očitno bije v obraz sleherni demokraciji, vsakemu najosnovnejšemu pojmovanju socialističnega internacionalizma in vsej krščanski miselnosti.

Zakaj so avstrijski katoličani in socialisti to storili? Prav gotovo ne zategadelj, ker so šibki, saj imajo v rokah vso državno oblast

Najučinkovitejši pritisk so pa izvrševali nemški veleposestniki in tovarnarji, od katerih je zelo mnogo slovenskih družin gospodarsko povsem odvisnih.

Na veleposestvih, ki so skoro izključno v nemških rokah, so številni Slovenci zaposleni kot gozdni delavci in najemniki, cele trume slovenskih malih kmetov in bajtarjev so glede kurjave navezani na drva iz hoste nemškega mogočnika in od njega si izposojajo za oranje svoje zemlje čestokrat traktor. Če ima nemški bogataš poleg tega še žago in tovarno, kot se dogaja, so Slovenci pri njem zaposleni tudi kot industrijski delavci. Kadar se mu zdi, jih lahko odpusti iz službe in najame druge delovne moči.

Nemški veleposestnik in kapitalist imata torej dovolj sredstev v rokah, da lahko pritisneta na gospodarsko podrejenega Slovenca ter ga prepričata, naj pošlje svoje otroke »prostovoljno« k izključno nemškemu pouku.

In vladajoči nemški sloji na Koroškem so svojo gospodarsko premoč zares prav temeljito izkoristili proti socialno odvisnim Slovincem. Pritisku so se z uspehom uprli le naši srednji kmetje in kolikor imamo na Koroškem neodvisnih slovenskih obrtnikov, trgovcev in izobražencev.

Boj, katerega bije naš narod v Avstriji, ima torej obenem izrazito socialni značaj. Je boj za gospodarsko in s tem tudi za moralno, narodno in človeško čast in neodvisnost.

in bi z največjo lahkoto mogli prisiliti nacionalistične nasilnike k spoštovanju zakonitosti, tudi ko gre za slovensko narodno manjšino.

Če tega niso napravili, pomeni, da niso hoteli.

NEOZDRAVLJIVI NACIONALISTIČNI RAK

Da tega niso hoteli, se vidi že po tem, ker so dovolili na priliko nekemu veleposestniškemu nacionalistu, da je smel celo po radju napadati tedaj še veljaven zakon o obveznem slovenskem pouku, in da trpe, kako številni prosluli hitlerjanci, združeni v Südtiroler in Kärntner Heimatdienstu nemoteno vodijo najbolj strupeno borbo proti obstoju slovenske manjšine na Koroškem.

Po mednarodnih obvezah, ki jih je Avstrija prevzela, bi morala tako delovanje prepovedati in krivce klicati na odgovornost.

NOVICE Z VSEGA SVETA

DE GAULLOVA NOVA ZMAGA

V nedeljo so Francozi volili svoje predstavnike v parlament ter iznova izrekli zupanje generalu De Gaulle, v čigar roke so sklenili, kot se zdi, položiti bodočnost države.

De Gaulle je odklonil dati svoje ime in oporo katerikoli obstoječi politični skupini, ker hoče kot bodoči predsednik republike ostati nad strankami. Kljub temu so odnesle pri volitvah največji uspeh liste, na katerih so bili kandidati njegovi stari privrženci in sobojevniki, to je novoustanovljena Zveza za novo republiko (Union pour la Nouvelle République) ali U.N.R.

Od ostalih strank so imele uspeh le tiste, ki so bile naklonjene generalu, medtem ko so njemu nasprotni skupine doživele le poraze.

Najhujši udarec je tako zadel radikale Mendés-Francea, ki je kljub svoji neoporečni sposobnosti propadel celo v lastnem okraju in ne bo več član parlamenta. Fašist Poujade (Pužad), ki je s svojo gonjo zoper davke dolgo strašil po državi, bo prejkone s svojo stranko kar zginil iz političnega življenja Francije.

Težek poraz komunistov

Zelo hudo so v nedeljo nazadovali tudi komunisti. V primerjavi z zadnjimi državnoborskiimi volitvami iz l. 1956 so zgubili nič manj ko en milijon 650 tisoč glasov. V nekaterih okrajih je število njihovih volivcev padlo kar na polovico.

Kljub temu so še ostali zelo močna organizacija, saj je zanje glasovalo nad 3 milijone in pol volilnih upravičencev, tako da so še vedno druga najmočnejša stranka v državi.

Njihov poraz je le dokaz, kako se komunisti v vseh zapadnih deželah nahajajo danes v obrambi in da njihova privlačna moč v delavskih vrstah na splošno vidno popušča.

Od ostalih delavskih strank so pa v nedeljo napredovali socialisti Guy Molleta, ki je podpredsednik v De Gaullovi vladi. Na svojih listah je zbral nad 3 milijone glasov.

Ravno tako so napredovali, čeprav ne zelo močno, krščanski demokrati, ki jih v De Gaullovi vladi zastopa bivši načelnik vlade Pflimlin.

Bodoči parlament bo krenil bolj na desno, toda bi bil še bolj, da se niso socialisti in krščanski demokrati zvezali z De Gaulle. General bi se bil moral osloniti popolnoma na desničarje in Francija bi utegnila zajadrti postopoma v fašizem. Tako pa Mollet in Pflimlin lahko prepričujeta pristaše, da sta s svojo politiko rešila vsaj bistvene črte in pogoje demokracije v državi.

BOJ ZA BERLIN

V mednarodnih političnih krogih je nastala precejšnja vznemirjenost, ker je Hruščev naznanil, da misli Sovjetska Rusija odgovoriti tako imenovani Potsdamski sporazumu, po katerem je bilo ob koncu vojne določeno, naj štiri velesile drže Berlin zasednega do podpisa mirovne pogodbe z Nemčijo.

Rusi nameravajo sedaj, kot se zdi, umakniti svoje čete iz Berlina ter zahtevajo, naj

isto store Amerikanci, Angleži in Francozi. Pravice, ki jih ima po Potsdamskem sporazumu Sovjetska zveza v Berlinu, hoče Hruščev baje odstopiti vzhodnonemški komunistični vladi. Tako bi ta postala gospodarica tudi vseh poti, vodečih iz Zapadne Nemčije v Berlin, o katerem je treba vedeti, da leži pravzaprav na ozemlju Vzhodne Nemčije.

Te poti je svoj čas, kot vemo, Stalin dal zapreti, tako da so zapadnjaki bili primorani oskrbovati dolgo časa berlinsko prebivalstvo z živečem po zraku.

Na zapadu se je javnost zbalala, da se isti nevarni položaj zdaj ponovi, ter se spraševala, kaj mislijo zavezniki proti temu ukreniti.

»Iz Berlina se ne umaknemo«

Podpredsednik Združenih držav Nixon, ki je v ponedeljek došel z letalom v London, je razpršil vse dvome: takoj po prihodu je izjavil, da se Amerikanci ne bodo umaknili iz Berlina vse dotlej, dokler ne bo vprašanje Nemčije »zadovoljivo rešeno«. To pomeni, da se bodo uprli sovjetski zahtevi, če treba, tudi s silo.

Do uporabe sile pa ne bo prišlo, kajti tega tudi Hruščev ne mara. On zasleduje druge cilje. Katere? Prisiliti hoče zapad, da se spusti v pogajanja z vzhodnonemško vlado ter jo s tem dejansko prizna, česar doslej ni hotel storiti, ker je podpiral Adenauerjevo gledanje, da so nemški komunisti prišli na oblast le s pomočjo ruske vojske in zato nimajo pravice govoriti kot svobodno izvoljena vlada vzhodnonemškega prebivalstva.

S svojo politiko bo Hruščev morda res dosegel, da bodo zapadnjaki primorani se pogajati z nemško komunistično vlado, a ti so že izjavili, da to ne pomeni še, da bodo s tem priznali njen zakoniti obstoj. Zakaj z njo se bodo menili le kot z zastopnico Sovjetske zveze.

To bi značilo, da Hruščev s svojo politiko ne bo dosegel namena, ki ga je zasledoval.

IZJAVE MARŠALA TITA

V nedeljo je bila svečano izročena prometu lepa in važna avtomobilska cesta, ki veže Zagreb z Ljubljano.

Pri tej priložnosti je imel predsednik republike Tito v Novem mestu pred veliko množico pomembnih govornikov. V vzhodnih državah, je dejal, nas obkledajo zadnji čas s priimki, kot smo jih bili vajeni za časa Hitlerja in Göbelsa. Tedaj so nas imenovali »bandite« in slično je danes. Psujejo nas za »izdajalce«, ki so se dali kupiti od zapadnih imperialistov, o naši politiki pa trde, da drži v kapitalizmu.

Zakaj to delajo? Zato, ker smo bili dovolj pogumni, da smo sklenili delati »v svoji državi« tako, kakor mislimo, da je najbolje in ne tako, kakor bi nam radi drugi ukazovali.

»Očitajo nam, kako hvalimo Amerikance, njih na vzhodu pa ne«. Če je nekdo storil jugoslovanskemu prebivalstvu kaj dobrega, je odvrnil Tito, zakaj bi ga zmerjali? Če pa nas kdo psuje in kleveta, zakaj bi ga hvalili? Mar žive v zahodnih državah samo milijonarji in bogataši, ali pa žive tam tudi delavci in kmetje in zakaj bi ne sodelovali z njimi? Čemu naj bi postavili pregrade med nas in narode v Franciji, Britaniji, Ameriki, Nemčiji in drugod?

»Naj nas napadajo«

Tito je priznal, da Jugoslovani v marsičem ne soglašajo s komunisti na vzhodu.

Rekel je, da vojaška prisilna sredstva, ki jih uvaja Mao na Kitajskem, niso noben socializem. Ravno tako se ne more strinjati s tem, da bi se v imenu socializma nalagale neznosne žrtve le na sedanje pokolenje. Tudi današnji rod mora živeti in zato je treba skrbeti, da mu po možnosti zvišamo življenjsko raven. Brezmena naj se preložijo tudi na rodove, ki prihajajo za nami.

Bistven pogoj, da se socializem uresniči, pa je, da se ohrani mir v svetu. Družbe ni mogoče preobraziti, če se narodi neprestano boje, ali ne bodo »danes ali jutri začele padati nanje atomske bombe«. Vojna se da preprečiti samo, ako vse države brez ozira na svojo notranjo socialno ureditev med seboj res prijateljsko sodelujejo in se skupno trudijo ohraniti svetovni mir.

V tem si Tito in komunisti na vzhodu tudi niso edini. Ti so pristaši vojaških taborov ali blokov, ki jih Jugoslovani odločno odklanjajo. »Naj nas napadajo«, je poudaril Tito, »mi pojdemo po svoji poti« in se ne bomo dali zlomiti in ustrahovati.

Za bistvo spora je maršal označil težnjo Moskve, da bi spremenila Jugoslavijo v »slepno in poslušno orodje« svoje politike, kar se pa ne bo nikoli zgodilo.

FANFANIJEVA VLADA OMAJANA

Pred dnevi je republikanska stranka g. Pacciardija zaključila svoj občni zbor, ki je sklenil odkloniti Fanfanijevo vabilo, naj tudi republikanci stopijo v vlado.

Tako so ostali združeni s Fanfaniem le demokristjani in socialni demokratje, ki pa oboji skupaj nimajo v poslanski zbornici vnaprej zagotovljene večine. Demokristjanskih poslancev je namreč 272, socialdemokratskih 22, skupaj 294. Če bi se Fanfaniju posrečilo pridobiti še trojico Nemcev iz Južnega Tirola, bi imel na svoji strani 297 poslancev, kar bi pa še vedno ne predstavljalo absolutne večine, ki znaša 299. Fanfaniju manjkata torej dva glasova.

Republikanci sicer nočejo vselej in brezpogojno vladi nasprotovati, temveč od primera do primera sklepati, ali naj glasujejo za ali zoper vladne predloge, toda Fanfani je vendarle brez zanesljive in stalne večine. Živeti mora iz roke v usta in se povrh še boriti z opozicijo v lastni stranki. Koliko časa se bo mogel na tako krhkih tleh držati pokonci?

REVOLUCIJA V DIPLOMACIJI

Fanfani je zbudil v Italiji in inozemstvu pozornost tudi s tem, da je kot zunanji minister upokojil, odstavil ali premestil izredno veliko število višjih italijanskih diplomatskih uradnikov.

Te dni je izšel o vprašanju, kaj naj to pomeni, v amerškem dnevniku New York Timesu članek uglednega časnikarja Sulzbergerja, ki trdi, da hoče Italija spremeniti svojo dosedanjo zunanjo politiko.

Zrhljati želi svoje vezi z atlantskimi zavezniki, se približati čedalje bolj arabskim državam v Sredozemlju ter zajadrti v nekako nevtralnost med vzhodom in zapadom, kakor so to že naredile Naserieva Združena arabska republika, Indija, Jugoslavija in druge dežele.

V Rimu te sume odbijajo, češ da hoče Italija ostati slej ko prej čvrsta in popolnoma zanesljiva zaveznica zapadnjakov.

DOM ZA UPOKOJENCE

V nedeljo so na Lovcu v Trstu otvorili Dom za upokojence. Novo poslopje, ki je stalo 534 milijonov, je blagoslovil škof Santin. V stavbi je mesta za 238 oseb, vanjo bodo pa sprejeli samo upokojence, ki so odvisni od Zavoda za socialno zavarovanje in nimajo več kot 30 tisoč lir mesečne pokojnine.

KDO BO POPRAVIL KRIVICE?

Pred rimskim parlamentom še vedno leži neizglasovan zakonski načrt, po katerem bi morala država odškodovati vsakogar, ki je bil po nedolžnem obsojen, kar je naravnost nujno potrebno. Saj mora vsakdo, celo poslednji vajence, če kaj poškoduje, škodo poravnati. Zakaj bi ne veljalo isto za sodnije in oblastva, ako so po krivem državljana udarila?

Listi navajajo primer šolskega skrbnika v Cuneu, ki je bil svoj čas vržen iz službe ter predsedel po nedolžnem več let v ječi. Kasneje so mu vrnili čast, a ne krivično zadržanega zaslužka. Zato je tožil ministrstvo prosvete in tudi zmagal. Po novem zakonu bi morala država sama od sebe popraviti škodo in bi ne bilo treba, da jo prizadeti šele toži.

Zdaj pa le pomislimo, koliko tukajšnjih Slovencev je za časa fašizma zgubilo službe in osebno svobodo, sedeč leta po nedolžnem v ječah in taboriščih! Koliko jih je zgubilo zdravje in videlo uničene svoje družine!

Če se obrneš na oblastnike, skomignejo z

Po svetu

ZAHODNA NEMČIJA — Ob nedavnem poizvedovanju se je 66 odstotkov Nemcev izreklo proti obnovitvi monarhije, 26 odstotkov je bilo zanjo, ostali so pa izjavili, da to vprašanje sploh ni važno.

Občinski svet v Berchingu na Bavarskem je odbil županovo prošnjo, naj se mu kupi kolo, češ da tako vozilo ni primerno njegovemu položaju. Za avto pa ni bilo denarja.

POLJSKA — Pred kratkim so v Wroclawu zaprli možakarja, ki je delal lepe kupčije s podobami »sv. Jožefa«. Ugotovili so namreč, da je mož prodajal le razmnožene slike cesarja Franca Jožefa, ki mu je nad glavo narisal svetniški sij ali obstret.

JAPONSKA — Policija v Tokiju je odkrila tatu, ki je navadno vlamljala samo v poslopja tujih diplomatskih predstavništva. Izjavil je, da je taka poslopja lahko okraši, ker so diplomati večinoma na sprejemih, strežno osebje pa navadno spi.

ŠVEDSKA — Na srednjo Švedsko je pred kratkim padel 8 kg težak meteorit. V 100 letih se je prvič zgodilo, da so na Švedskem našli tako velik meteorit.

OGRSKA — Oblastva v Budimpešti so prepovedala fantom nositi ozke hlače, češ da na ta način izkazujejo simpatijo do — Zahoda!

AMERIKA — V Združenih državah je zaradi prometnih nesreč vsako leto toliko smrtnih žrtev, kot jih je bilo med državljansko vojno (od l. 1860 do 1865). Na cestah namreč umre letno okrog 50 tisoč oseb.

Neka dobro znana ameriška tovarna je izdelala preproge iz sintetične snovi. Zanje je značilno, da se na eni strani svetijo v temi.

NOVICE

rameni, češ da za tiste čase ne odgovarjajo. Tako nimaš, kamor bi se obrnil za zadoščanje. In vendar ostane krivica krivica in nekdo bi jo moral, kolikor se še da, vsaj deloma popraviti. To je v prvi vrsti dolžnost države, ki bo v tej važni zadevi morala izdati primeren zakon.

SPORAZUM O RIBOLOVU

Italija in Jugoslavija sta prejšnji teden podpisali sporazum o ribolovu, ki je vzbudil med tržaškimi Italijani in zlasti v Piccolu precejšnjo nevoljo.

Po dosedanem dogovoru so smeli namreč Italijani ribariti tudi v jugoslovanskih vodah ob istrski obali, kar odslej ni več dovoljeno. Namesto tega si je Italija izgovorila pravico loviti ribe v jugoslovanskih vodah okrog otokov Pelagruža in Jabuke in v bližini Budve pred Črno goro, kjer je mnogo več rib. Za to bo Rim plačal Beogradu 900 milijonov lir odškodnine.

Sporazum bo trajal do aprila 1960.

DRAGA STAVKA

Včeraj so po vsej državi ustavili delo železničarji in poštni uslužbenci. Promet na glavnih progah je prevzelo vojaštvo, ponekod so potnike prevažali namesto železnic avtobusi. Na pošti je delal le telefon, medtem ko pisem in brzojavk niso dostavljali občinstvu.

Stavka je izbruhnila, ker zahtevajo nameščenci povišanje plač. Državi je včerajšnja stavka povzročila približno 1 milijardo lir izgube. Škodo bodo morali seve poravnati davkoplačevalci.

V ŽUPANOVI PREDSOBI

Neki rimski večernik je priobčil vrsto fotografij, ki kažejo, kako spi v predsobi župana italijanske prestolnice cela družina: oče, mati, stara mati in kopica otrok.

Kaj je to? Družina brez strehe, ki jo vrtar pušča iz usmiljenja pozno zvečer v županove prostore, kjer vržejo na tla blazine za nočni počitek. Zgodaj zjutraj brezdomci pospravijo cunje ter zginajo na cesto, preden dospelje uradniki. In to se godi na rimskem Kapitolu že dve leti, ne da bi se kdo revev usmilil ter jim preskrbel košček strehe nad glavo.

Meja med Italijo in Jugoslavijo v goriških Brdih. V ozadju sta Sabotin in Sv. gora, znana in priljubljena božja pot. Pred kratkim so jugoslovanska oblastva poskrbela, da se je do svetišča popravila cesta ter obenem vzpostavila avtobusno zvezo s Solkanom. Avtobus vozi le ob nedeljah, izpred solkanske avtobusne postaje odpelje ob 8.15, s Svete gore pa ob 15.30.

Nova Avstrija - dežela nacionalističnega nasilja

(Nadaljevanje s 1. strani)

Namesto tega dovoljuje celo svojim orožnikom in sodnijskim uradnikom, da se javno bore za potujčenje Slovencev, in jo pri tem prav malo briga, da se s tem teptajo z nogami obstoječi zakoni, ustava republike in mirovna pogodba.

Nadvse značilno je, da se med vodilnimi borci zoper manjšino nahajajo na pr. celo ljudje, kot je znani Karl Hönk iz Škocijana v Podjuni, nekdanji SS-ovski Obersturmführer in osebni Hitlerjev prijatelj. Zakaj trpe odgovorni možje obeh strank, da taki možje *nemoteno* še danes zastupljajo Koroško s hitlerjanskim nasilnim nacionalizmom?

Zato, ker so sami do mozga okuženi z nemškim nacionalizmom, ki jih žre kot neozdravljiv rak.

NEVARNOST ZA SOSEDE

Avstrijski Nemei, kot vidimo, ne morejo ozdraveti od te bolezni. Najteže pa je, da se je verjetno niti ne zavedajo.

Kako bi mogli sicer voditi s Slovenci politiko, ki je po svojem bistvu ista in v nekem pogledu celo hujša, kot je bila Mussolinijeva, a se istočasno zavzemati s *polnim prepričanjem in navdušenjem* za narodne svoboščine Južnih Tirolcev? Gorje nemški manjšini v Italiji, če bi se nanje izvajal enak politični, socialni in gospodarski pritisk, kot se po načrtu že desetletja izvaja nad koroškimi Slovenci! Njihova narodna zavednost bi popolnoma splahnela.

Vsa zadeva se zdi mnogim inozemcem malopomembna, ker gre pač le za usodo šibke slovenske manjšine na Koroškem. Nam pa se zdi, da stvari ne gre podcenjevati. Zavedati se je treba, da je Adolf Hitler sin Avstrije in da se je navzel svojega napadalnega, za človeštvo usodnega nacionalizma v krogih avstrijskih velenemcev, ki so imeli svoje najmočnejše postojanke v Sudetih in na Koroškem.

Isti duh se pojavlja, širi in krepi danes spet v Avstriji. Bog ne daj, da bi postal iznova nevaren za sosedne narode ter usodno motil mir v srednji in ostali Evropi!

S Tržaškega

BARKOVLJE

Prijatelj me je povabil na kozarec vina. Rad sem se odzval, ker sem vedel, da imam opravka z izredno gostoljubnim starim Barkovljanom. Poleg tega sem se zavedal, da bo škoda malenkostna z ozirom na obilen pridelek. Ko sem stopil v njegovo hišo, se mi je zdelo vse nekam čudno, kajti pri mizi sem našel drugih pet prijateljev in takoj sem ugotovil, da predstavljamo v šestih kar tri različna politična gledanja. A morda gre le za sestanek — sem si mislil — starejših Barkovljanov, od katerih hodijo nekateri po sredini, drugi po skrajni desnici in spet drugi po skrajni levici. Kar bo, bo, sem si mislil, saj smo vsi stari znanci in smo si bili vedno dobri prijatelji.

V začetku smo se pogovarjali le o letošnjem pridelku, ki je bil nadpovprečen in, če ne najboljši, vsaj dober. Kmalu se je pa pogovor zasukal v politično smer. Tedaj sem si bil na jasnem, da je imelo povabilo poseben namen in skoraj sem bil vesel, ko smo začeli pogrevati stare čase. Vsem je bilo žal, da v Barkovljah ni več tako, kakor je bilo nekdanje. Vsi prisotni smo sodelovali pri nekdanjem pevskem društvu Adria. S spominom smo sedaj brskali po lepih nastopih in izletih. Nekdo je še dodal, da je bilo takrat lepo, ker nismo poznali strank in ker smo bili vsi čitatelji Edinosti, ki ni nikogar napadala, temveč samo branila slovenske pravice. Danes smo pa razkropljeni v več strank, kar zna naš skupni sovražnik tako lepo izkoristiti. Kako naj bo dobro z nami, je rekel nekdo, če smo Slovenci tako neumni, da trojica predstavlja štiri stranke! Vsakdo je seveda povedal svoje mnenje, a vsi smo čutili, da bi bilo nujno potrebno ubrati skupno pot vsaj v tistih vprašanjih, ki so za nas življenjske važnosti. Govorili smo o gledališču, o delovanju prosvetnih društev, o slovenski šoli, o našem gospodarstvu in o marsičem drugem. Tedaj se mi je zdelo, da je prišel trenutek, ko lahko povlečem iz žepa zadnjo številko Novega lista, ki sem ga imel slučajno pri sebi. Prečital sem uvodnik od prve do zadnje besede in čakal, kakšen vtis bo napravil na navzoče. Prepričan sem bil, da bo vtis dober in tako je tudi bilo.

Vsi smo bili mnenja, da je skrajni čas, ko bi se morali tržaški Slovenci vprašati, kaj bo iz nas, če bomo nadaljevali po poti, ki smo jo ubrali pred dobrimi desetimi leti. Po dolgem razmotrivanju smo ugotovili, od kod bi morala iziti pobuda za naše streznenje. Vsi smo bili mnenja, da bi moral opraviti to sitno, a hvale vredno delo ravno Novi list.

Mi bomo to Vaše hvale vredno delo vsestransko podprli, a se ne bomo tudi prav nič obotavljali postaviti na sramotni oder vse tiste, ki bi iz sebičnih ali drugih vzrokov ovirali skupni nastop vseh strank vsaj v tistih vprašanjih, ki so za nas življenjske važnosti. Če smo hodili do danes po zgrešeni poti, glejmo vsaj, da sedaj krenemo na pravo.

Barkovljani imamo mogoče večjo potrebo do skupnega delovanja kakor drugi. Mi vidimo, kako steza tuje svoje pohlepno roko po naši lepi vasi. S skupnim nastopom bomo vsaj rešili, kar se da še rešiti. Pozabimo na nepotrebne mržnje, ki so nastale zaradi raz-

ličnih političnih gledanj in ki so pretvorila stare dobre prijatelje v zagrizene sovražnike. Barkovljani smo bili vedno enotni, ko je šlo za naše pravice. Zakaj naj bi bilo danes drugače?

NABREŽINA

Kot smo zadnjič napovedali, je bil prejšnji četrtek na nabrežinskem županstvu sestanek, ki so se ga poleg župana in nekaterih odbornikov udeležili ravnatelj Urada za tujski promet dr. Rinaldini in več kamnoseških industrijevcev ter obrtnikov. Razpravljali so o predlogu, naj se prihodnje poletje priredi v občini prva razstava nabrežinskega kamna in njegovih izdelkov. Udeleženci so predlog soglasno sprejeli. Sestavljen je bil tudi pripravljalni odbor, ki ima nalogo, da stopi v stik z drugimi ustanovami in organizacijami, kot sta na primer Trgovinska zbornica in uprava tržaškega velesejma, ter jih zaprosi, da sodelujejo pri pripravah za razstavo.

Kraj prireditve ni še določen. Govorilo se je sicer, da je devinski princ za razstavo baje že odstopil pritličje hotela v Sesljanu ter bližnji vrt, toda to, kot smo zvedeli, se ne ujema z resnico.

DOLINA

Na trgu ob vhodu v našo vas je večje poslopje, katerega zunanja stena je na več mestih prepleskana z napisi, ki so bili značilni za našo povojno dobo. Čeprav je od tedaj preteklo več let, se ti napisi na steni lahko še vedno tudi od daleč prav dobro razberejo. Čas bi bil, da bi lastnik poslopja gesla, kot so: Živel..., Smrt..., Dol s... itd., odstranil. Če noče vse stene na novo prepleskati, naj napise, ki prav nič ne pomenijo in nam gotovo ne delajo časti, vsaj pobeli z apnom! Za to delo menda ne bo treba velikih stroškov.

BAZOVICA

V nedeljo je velika množica vaščanov in prebivalcev bližnjih vasi spremila k zadnjemu počitku na bazovskem pokopališču 72-letno domačinko Ano Žagar. Pokojnica, ki je dalj časa bolehalo za hudo boleznijo, je bila znana kot pridna gospodinja in skrbna mati ter zavedna Slovenka.

Po opravljenem žalnem obredu se je od pokojnice v cerkvi poslovil domači župnik, na pokopališču pa ji je pevski zbor v slovo ubrano zapel nekaj žalostink.

Naj ji bo lahka domača zemlja! Užalostenim sorodnikom izrekamo globoko sožalje.

TREBČE

V gospodarskem posloplju domačina Viktorja Kralja je v nedeljo zvečer iznenada izbruhnil požar. Iz doslej neznanih vzrokov se je vnelo seno in ogenj se je kmalu začel nevarno širiti. Na telefonski poziv so prispeli openski gasilci, katerim je v nekaj urah uspelo požar povsem pogasiti.

Naš domačin je imel občutno škodo, saj je zgorelo ali se pokvarilo precej sena, precej škode pa je tudi na posloplju.

Virgilu Ščeku v spomin

POSLEDICE SILE

Res je, da je fašistovska vladavina našemu narodu zadala rane, ki še danes niso zaceljene. Mnogim našim ljudem je s silo zlomila in skvarila narodno in človeško dostojanstvo, kulturna raven našega ljudstva je padla; na vsem Primorskem ni skoro družine, ki bi se še dandanašnji ne spominjala te ali one krivice, preživljene v Mussolinijevi dobi. Kolikim osebam so fašisti popolnoma spremenili tok njihove življenjske usode! Z družinami so morale zapustiti domačo zemljo, kamor se niso več vrnile.

16. Dr. E. BESEDNJAK

In vendar lahko rečemo, da je bilo vse nasilje v bistvu brezuspešno. Našega naroda ni strlo. Njegovo zdravo jedro se je okrepilo in dajalo krivici čedalje odločnejši odpor.

S časom so se pojavili pogumni mladi ljudje, ki so bili prepričani, da je treba na fašistovsko silo odgovoriti s silo, ter so rade volje žrtvovali življenje pod streli Mussolinijevih črnosrajčnikov. V zgodovino so šli kot mučeniki svojega naroda.

Ko je fašizem pogнал v drugo svetovno vojno Italijo, je pa zgrabila za orožje vsa Primorska. Posledica je bila, da je Italija zgubila skoro vse vzhodne dežele na Jadranu, vse Hrvate in ogromno večino Slovencev iz Julijske krajine ter povrh vsa afriška posestva.

Nasilje je uničilo fašiste same in potegnilo malodane v brezno njihovo lastno domovino.

Po nočnem napadu na tiskarno, upravo in uredništvo Edinosti ni mogel nihče izmed nas vedeti, ali se taka nasilja ne bodo ponovila.

Italija namreč tedaj ni bila pravna, ampak prvenstveno **politična država**. Za vlado in njej podrejena oblastva niso bili odločilni **zakoni**, ki jih je treba brezpogojno spoštovati in izvajati, marveč le politična smotrnost, kateri morajo služiti vsi ukrepi, Zakon je le sredstvo, ki naj služi ciljem vlade. Če je potrebno, se strogo do pičice izvaja, sicer pa je treba zamižati in trpeti, da se ne spoštuje v celoti ali celo, da se očitno gazi, samo da je to »v korist države.«

Taka je miselnost Italijanov v bistvu še danes, kot imamo priliko se prepričati v vsakdanjem življenju.

Kdo nam je mogel v tistih časih jamčiti, da je po mnenju oblastnikov v korist države, da se tiskarna Edinost ne sme upepeliti? Kaj, če niso tega mišljenja in sodijo, da ni bogzna kaka škoda, če se uniči Edinost?

POŽIG LAVORATORA

Kako v tem primeru ravnajo varnostna oblastva, nam je najbolje izpričal požig komunističnega glasila Lavoratora v samem Trstu, kar smo lahko z lastnimi očmi videli.

Dne 9. februarja ob 11. uri ponoči je dvajsetorica oboroženih fašistov podrla v ulici Zudecche železna vrata na dvorišče, kjer je stalo poslopje Lavoratora, ter naskočila tiskarno in uredništvo. Napadeno osebje je sklenilo odbiti silo s silo. Začelo je streljati iz samokresov, misleč, da s tem preplaši in odžene fašiste, pa ni doseglo svojega namena.

(Nadaljevanje na 5. strani)

== Dopisi iz Goriške ==

GORIŠKI OBČINSKI SVET

V sredo prejšnjega tedna so mestni očetje več ur razpravljali o pravilniku proste cone, o katerem je na prejšnjih sejah poročal podžupan dr. Poterzio.

Najprej se je priglasi k besedi misovec Crocetti, ki je obenem predstavnik občinskega sveta v posvetovalni komisiji pri Trgovinski zbornici, kateri je poverjena uprava proste cone. Tudi Crocetti je izjavil, da občinski svet nima odločilne moči pri določevanju novega pravilnika, ker ga dokončno izdelata Trgovinska zbornica v sporazumu z ministrstvom.

Za njim je spregovoril komunist Battello, ki se je dotaknil skoraj vseh členov novega pravilnika. Poudaril je, da mora prosta cone zlasti pripomoči, da se zaposli čimveč goriškega delavstva.

Čudimo se pa, da ni Battello povsem podprl predloga dr. Sfiligoja, po katerem morav posvetovalno komisijo pri Trgovinski zbornici biti imenovan tudi predstavnik sovojenjske občine. Govornik je samo pripomnil, da bi morale Sovodnje prejemati vsaj enake količine živil kot Gorica. Upravičeno je tudi zahteval, naj mestno avtobusno podjetje zniža voznino, kot so storili v deželi Val d'Aosta. Prav tako je potrebno, da bi se občinstvo redno obveščalo o količini blaga, ki ga dobe podjetja na račun proste cone. S tem bi tudi dosegli, da bi podjetja bila prisiljena natančneje spoštovati delovne pogodbe in sploh vse socialne predpise.

Občinski svet je nadalje soglasno odbril, da se ojači javna razsvetljava nekaterih ulic ter da se pokrajini izplača en milijon lir za ureditev in popravilo ceste Gorica-Oslavje-Števerjan, kar je nujno potrebno za razvitje tujkega prometa. Svet je končno sklenil kupiti za 5 milijonov lir delnice pri podjetju Autolinee Venete ter nakazal 50 tisoč lir prispevka za revijo Friuli, ki jo izdajajo v Vidmu.

KRIZA V LIVARNI SAFOG

Predstavniki vseh političnih skupin, ki so zastopane v goriškem mestnem svetu, so imeli na županstvu dve seji. Na zadnji so pooblastili župana, naj kot predstavnik vseh meščanov vladi obrazloži, da se more kriza livarne Safog rešiti le, če se upoštevata vse mestno in pokrajinsko gospodarstvo ter zemljepisni in politični položaj Gorice.

Tajnik sindikata CISL pa je v soboto razglasil, da bo verjetno že ta četrtek na ministrstvu za državne udeležbe sestanek, na katerem bodo razpravljali o livarni SAFOG. Če se kriza zadovoljivo ne reši, je vodstvo sindikata pripravljeno voditi borbo delavstva do skrajnosti.

IZ RONK

V nedeljo je imel novi občinski svet, ki je bil izvoljen 9. in 10. novembra, prvo sejo. V njem je 16 komunističnih in socialističnih svetovalcev ter štirje demokristjani.

Za župana je bil izvoljen komunist Tullio Trevisan, za odbornike pa komunist Sergio Devidè in Antonia Comar ter socialisti Dario Ricciotti in Giorgio Ferrigo.

IZ ŠTEVERJANA

Pred kratkim je imelo tukajšnje SKPD občni zbor, na katerem je stari odbor po-

dal pregled dela in društvenega gmotnega položaja v zadnjih dveh letih. Po razrešnici staremu je bil izvoljen nov odbor, katerega predsednik je Danilo Bajt. Odbornikov je šest, med katerimi je tudi nekaj dijakov.

Vaščanom je že znano, da se je naše županstvo zanimalo, da se otroci v starosti do šest let cepijo proti otroški ohromelosti ali poliomielitisu. Ker mora županstvo naročiti cepivo v oddaljenem kraju, ponovno poziva starše, ki žele cepiti otroke, da se najkasneje do konca tega meseca prijavijo na občinskem uradu. Cepljenje, in sicer 3 vbrizgi, stanejo 1.800 lir.

Dve kulturni prireditvi

V dvorani na Placuti je SKPD v nedeljo priredilo tekmovanje pevskih zborov. Nastopili so pevci iz Rupe, Pevme, Števerjana, Jazbin in oktet Planika. Vsak zbor je zapel po tri pesmi, od katerih je bila prva obvezna, ostali dve pa prosto zbrani.

Prvo nagrado za moški zbor je dobil zbor iz Jazbin; prva za mešani zbor pa je bila priznana pevcom iz Pevme, ki so nastopili pod vodstvom Valentinčiča ml. Drugi del koncerta je bil posvečen sv. Ceciliji. Mladinski pevski zbor iz Pevme je odpel Koroščevo Vetrin in Pribošičevo Strašilo. Dekliški zbor iz Doberdoba je izvajal Pregljevo Polžek orje, Premrlovo Kres in Pregljevo Štirje fantje igrajo. Zbor Lojze Bratuž iz Gorice pa je odpel narodno En šuštar me je vprašal, ki jo uglasbil M. rko Filej, in narodni En jagrček mlad ter Polž, ki sta ju uglasbila V. Golob ter Kimovec.

Dvorana je bila nabito polna in udeleženci so pevce nagradili z burnim ploskanjem. Spet smo imeli priliko spoznati dragoceni zaklad, ki ga ima naš narod v pesmi in petju, zlasti če to doni iz svežih deklislih in fantovskih grl. Pevcem ter prirediteljem smo hvaležni za posrečeni koncert.

SNG V GORICI

V soboto zvečer je bila v prosvetni dvorani na Korzu krstna predstava zanimive in za mladino vzpodbudne dramatisirane novele Gigi, ki jo je napisala francoska pisateljica Colette. Snov je zajeta iz npravstveno skvarjenega pariškega velemesta prejšnjega stoletja. Okolje, v katerem živi 15-letno dekle Gigi, je plitvo in do kosti skvarjeno. Toda junakinja Gigi mu s čudovito svežim moralnim zdravjem kljubuje, čeprav je njena okolica sklenila, da mora pasti v mrežo srčne in telesne nesnage. Njena babica Alvarez, ki jo je odlično odigrala Ema Starčeva, mati Andree (Zlata Rodoškova) ter tetka Alicia de St. Ephram (Leli Nakrstova) se na vse načine trudijo, da Gigi seznanijo z bogatim Gastonom, svetovljanskim veseljakom, ki je dekle pripravil osrečiti z vilami, prelepim in lagodnim stanovanjem ter avtomobilom. A Gigi po sili svoje npravstvene nežnosti in plemenitosti razkrinka vse spletke, ki bi jo hotele spraviti v nesnago ljubimkarstva ter končno Gastona odločno odkloni. Gastone se užaljen umakne, a se v kratkem vrne k dekletu duhovno in srčno preroben ter jo zaprosi, naj postane njegova žena. Ko Gigi z vso silo svoje zdrave ženskosti spozna, da so Gastonovi nameni zares moški, privoli v zakon.

Gigi je eno najljubkejših del pisateljice Colette. S svojo npravstveno zasnovano zna brez pridiganja, temveč s stvarno podanimi značajmi pretresljivo vplivati na občinstvo. Vodstvu SNG iskreno čestitamo k srečni izbiči letošnjega sporeda gledaliških predstav, kolikor smo jih videli v Gorici. Zadnje delo bo tudi marsikatero slovensko dekle in fanta pričelo, da sta le resnična ljubezen in globoko medsebojno spoštovanje med zakonci temelj, na katerem se gradi bodočnost zares zdrave družine.

Rojkinji Bogdani Bratuževi, ki je odlično zaigrala vlogo, iz srca čestitamo k prodornemu umetniškemu uspehu v rojstnem mestu. Priprani smo, da bi bila z njeno igro zadovoljna tudi pisateljica sama. Odkrito povemo, da smo v soboto in nedeljo bili zadovoljni tudi z vsemi ostalimi igralci. To pot je bila pri obeh predstavah dvorana dobro zasedena.

Virgilu Ščeku v spomin

(Nadaljevanje s 4. strani)

Črnosrajčniki so jeli tudi streljati in hoteli za vsako ceno vdreti v zgradbo. Policija, ki je bila razvrščena v bližini, je mirno gledala, kako fašisti napadajo, in se ni ganila.

Tedaj so uredniki in tiskarji v silobranu vrgli iz poslopja še bombo in boja je bilo konec, zakaj na dvorišču je obležalo več ranjenih, in to je šele naskakovalce streznilo. Lahki ranjenci so odšli sami, teže ranjene so odnesli iz dvorišča.

POLICIJA OBLEGA TISKARNO

Močan pok bombe je priklical iz okolice veliko občinstva, ki je napolnilo trg Goldoni in ulico Garibaldi.

Medtem so prihitali na mesto tudi močni oddelki policije pod vodstvom komisarjev ter razgnali občinstvo, toda silno značilno je bilo, da ne vsega. Precejšnjemu številu civilistov so dovolili, da ostanejo, kjer so.

Zatem so poveljniki stražnikov odredili, naj se poslopje Lavoratora oblega. Razen članov nekaj tam stanujočih družin ni smel nihče zapustiti zgradbe. Obenem je eden izmed komisarjev pozval po telefonu oblegance, naj se v roku četrte ure predajo, češ da bodo sicer primorani naskočiti hišo.

Čas je mineval, rok je pretekel in orožniki so se že pripravljali na napad, ko se iznenada odpro glavna vrata zgradbe ter nekdo naznani, da se obleganci nameravajo vdati. Tedaj so policaji, katere so tisti čas imenovali kr. stražnike, vkorakali v zgradbo ter zasedli tiskarno in uredniške prostore.

VLOGA CIVILISTOV

V hiši je bilo vsega 41 oseb, ki so bili vsi aretirani in uklenjeni v verige ter v trenjih odpeljani proti zaporu v ulici Corneo. Med njimi so bili uredniki Gasivoda, Calligaris in poznejši Ščekov tovariš v rimskem parlamentu Tuntar. Ko so uklenjenec pripeljali do vhoda v ulico Zudecche, so jih tisti civilisti, katerim je bilo dovoljeno ostati na svojem mestu, dejansko napadli, pretepli in nekatere ranili. To so storili z ljudmi v verigah, ki se niso mogli braniti in so bili v rokah orožnikov.

Sedaj se je ljudem šele posvetilo, zakaj je smel en del občinstva ostati zbran na ulici, medtem ko so se morale vse druge osebe raziti in odstraniti.

Človek bi mislil, da je bilo s tem tudi najhujšim protikomunistom povsem zadoščeno. Napadenci so bili v ječi in če so, odbivajoč silo s silo, uporabili tudi bombo ter se s tem pregrešili proti zakonu, jih je sodišče imelo zdaj v oblasti ter jim lahko po zakonu sodilo. Kaj so hoteli še več?

Toda kdor tako razglablja in umuje, ne pozna časov nastajajočega fašizma, ki smo jih mi na Primorskem doživeli.

V OGNJU IN PLAMENU

Črnosrajčnikom in z njimi povezanim oblastnikom ni zadostovalo, da so napadenci v ječi. Hoteli so mnogo več.

Medtem ko so orožniki in redarji preiskovali tiskarno in uredniške prostore, da bi iztaknili kje orožje, je vdrla skupina fašistov v poslopje, ne da bi jih bila policija na ulici pri tem kakorkoli zavirala. Prišli so s krampi, železnimi kiji in težkimi kladivi ter z njimi pred očmi »varuhov postave« nemočno razbijali tiskarske stroje.

(Nadaljevanje)

Beneška Slovenija - Kanalska dolina

IZ PODBONESCA

V predpreteklem tednu je pretresla vso občino in okolico žalostna vest, da se je v kamnolomu pri Senčurju smrtno ponesrečil 52-letni domačin Gino Pusič. Pokojnik je s pnevmatičnim kladivom lomil kamenje kakih 8 m visoko in bil seveda privezan s pasom. Ker je moral menjati prostor, si je odpel pas, a tedaj je nerodno stopil in zdrknil v globino ter si razbil lobanjo. Odpeljali so ga v čedadsko bolnico, kjer pa je čez nekaj ur izdihnil.

Naj pokojniku, ki smo ga vsi spoštovali, sveti večna luč! Sorodnikom izrekamo globoko sožalje.

Zadnje dni je bilo tudi drugod po naši domačiji več nesreč pri delu. Tako zlasti v Brnasu v šempetrski občini, kjer sta se ponesrečila 48-letni Ivan Birtič in 47-letni Kjačič. Prvi si je pri padcu razbil nos, drugi pa zlomil nekaj reber in lopatico. Oba se zdravita v čedadski bolnici.

Iz srca želimo, da bi čimprej okrevala in se zdrava vrnila domov.

IZ SOVODENJ

V dopisih iz naših krajev, tako na primer iz Brda, smo svoj čas brali, da je bila letos izredna letina za jabolka in hruške. To je res. Toda malokdo bo verjel, če mu povemo, da leži še danes pri nas mnogo sadja na tleh. Sadje bo pričelo sedaj žal gniti, ker je nastopilo deževno vreme. Narava nas je letos bogato obdarila s sadjem, pa ne vemo, kako bi pridelok pošteno vnovečili. V Čedadu zelo slabo plačujejo jabolka in hruške, saj dobiš le 1.500 do 2.000 lir za 100 kg izbranih jabolok. Cena bi ne bila sicer slaba, če bi vsoto dobili doma. Toda mi moramo sadje spravi-

viti na trg; za prevoz 100 kg sadja moramo plačati 250 lir; sto lir plačamo nadalje za tehtnico in po 250 lir osebi, ki ga prodaja na trgu. Tako dobimo za en stot izbranih jabolok le od 900 do 1.400 lir. V zadnjem času pa je vedno teže tudi toliko dobiti zanje, ker so si vsi veletrgovci že naredili velike zaloge. Mošta se nam ne splača delati, ker nimamo posode, a nove ne moremo kupiti, ker stane veliko.

Že več let nam oblastniki obljublajo, da bodo v naši domačiji postavili na noge več tovarn za pridelovanje meze in konzerviranja sadja, a do danes nimamo niti ene. Če bi se pri nas res ustanovila že tolikokrat obljubljena tovarna, bi naše sadje takoj pridobilo na ceni in sadjerejci bi svoje nasade še povečali.

Tudi minister za javna dela Togni je pred političnimi volitvami nekaterim furlanskim poslancem in senatorjem obljubil, da bo v naši domačiji omogočil ustanovitev kakega večjega industrijskega podjetja. Kajti tudi on je bil prepričan, da je le s primerno industrializacijo mogoče odstraniti ali vsaj omiliti neizrekljivo bedo v naši deželi ter zaustaviti pošastni beg v tujino. Izkazalo se je pa, da je šlo tudi to pot le za predvolilne obljube. Kajti če je gospod minister zares nameraval preskrbeti našim možem in fantom poštenega vsakdanjega sruha, bi lahko že dal ustanoviti kako tovarno.

Država potrosi preko I.R.I., to je zavoda za obnovo industrije, mnogo milijard za industrializacijo v raznih predelih osrednje in južne Italije. Skoro gotovo podpira I.R.I. tudi največja neapeljsko podjetje Cirio, ki je največja industrija konzerv v Italiji. Ali bi to podjetje ne moglo ustanoviti tudi v Na-

diški dolini eno tovarno, kakor jih je že mnogo v raznih drugih krajih. Pri nas letno pridelamo tisoče ton sadja in ne vemo, kam z njim. Kako lahko bi bilo ustvariti v naši deželi večjo blaginjo in bolj znosne življenjske razmere, če bi bila v vladajočih krogih v Rimu in Vidmu resna in dobra volja ter le zrne resnične državljanske ljubezni do sestradane Beneške Slovenije! Ob brezbriznosti državnih in pokrajinskih poglavarjev se pa naša dežela čedalje bolj prazni, da nas to navdaja že s pravim strahom. Vestnega, poštenega in delavnega slovenskega ljudstva pa pri tem ne zadene niti trohica odgovornosti!

OBMEJNI PROMET V OKTOBRU

Osební obmejni promet je bil v oktobru nekoliko manjši kot v septembru. Naši ljudje so pač bili oktobra zelo zaposleni s spravljanjem sadja in drugih pridelkov ter s pripravljanjem drv za zimo.

Kljub temu pa je na naših prehodih prekoračilo mejo v obojno smer 14.431 potnikov, in sicer 11.339 s prepustnico, 3052 z dvolastniškim dovoljenjem ter 40 s potnim listom.

IZ RAJBLJA

V našem rudniku se je v ponedeljek preteklega tedna pripetila huda nesreča, zaradi katere bo 40-letni rudar Franc Tomat brzkone prišel ob vid. Ponesrečenec je vrtal s svedom skalo, ko je iznenada nastala eksplozija, ki je delavca vrgla na tla in ga zasula z večjo količino kamenja. Nesrečo je povzročila mina, ki je bila v skali. Reveža so takoj odpeljali v videmsko bolnico, kjer so ga pridržali. Pri eksploziji si je ranil desno in levo oko, roke in razne dele telesa. Vsi njegovi tovariši mu iz srca želimo, da bi se njegovo zdravljenje popolnoma posrečilo ter da bi se čimprej zdrav vrnil v našo sredo.

59

V SONCU in senci

(Usoda Habsburžanov)

R. B.

Elizabetha je zavpila: »Ne noter, ne!« Hotela se je pomiriti in pokazati močno. Zaveš, da je z zanemarjanjem družine sokriva smrti, jo je tlačila. Kako je možu razodela smrt sina, ne vemo. Ko je cesar stopil iz sobe, je poklical k sebi grofa Nopesa in je zvedel o potankostih žaloiigre.

»Kot kak krojač je umrl,« je jezno vzkliknil. Misli je le na lastno čast!

Postranska žrtev

Vlado je pa le to skrbelo, kako bi zabrisala pred podložniki mučni vtis, da je s prestolonaslednikom šla v smrt tudi njegova ljubica. Smrt Mary Vetsere je pomenila za državo toliko kot smrt komarja. Za ugled dvora je pa to bilo nekaj drugega! Po tedanji in današnji morali vladajočih je važno le to, da se v javnosti vse lepo prikrije.

Notranje ministrstvo in tajna policija sta morala najprej spraviti s sveta truplo dekleta, a še prav na tiho. Postranska žrtev mora zginiti. Dvorni zdravnik, policija, brat mrtve Vetsere Aleksander Baltazzi in svak grof

Stockau so oddrdrali v deževni noči v Mayerling. V gradiču so na povelje od zgoraj uredili pravo mrtvaško komedijo. Umorjeno so oblekli, jo posadili v kočijo in ji na hrbtnico zatakneli pod bluzo kol, da je sedela sredi med bratom in svakom, kot bi bila živa. To je bil mrtvaški spreved nesrečne mladenke, ki se je zgubila in žrtvovala za zasajane potomce izgubljene dinastije.

Kočija se je ustavila na pokopališču, kjer so v nekaj minutah spravili ostanke v krsto in v zemljo.

Glasovi o samomoru in umoru naslednika mogočnega cesarstva pa niso hoteli potihnuti. V zunanjem časopisju so krožili posnetki pisem, ki so domnevo potrjevali. Objavili so Rudolfovo pismo, naslovljeno na vojvodo Braganzo:

»Dragi prijatelj!

Jaz moram umreti. Zavoljo časti ne morem drugače. Zdravstvuj. Božji blagoslov bo di s Tabo!

Rudolf.«

Mary se je pa od matere poslovila takole:

»Ljuba mama!

Z Rudolfom grem v smrt. Preveč se ljubiva. Odpusti mi! Živi v miru!

Tvoja nesrečna Mary.«

Dekletova mati je v svojem načrtu, da bo hči res ujela Rudolfa, nosila tudi dobršen del krivde. Sedaj jo je pa začela peči vest. Ko ni bilo hčerke že en dan in eno noč domov, je baronica Vetsera šla k policijskemu predsedniku in prvemu ministru Taaffeju poizvedovat, kaj je s hčerjo. Stari zajec Taaffe je že slutil, kaj se je zgodilo, in je materi svetoval, naj gre naravnost k cesarici.

Ko se je mati javila materi, se je Elizabetha pokazala človeško. Baronica jo je napadla, naj ji vrne otroka, katerega je njen sin zvalil s seboj. Cesarica ji je jokaje odgovorila: »Baronica, Vaša hči je mrtva.« Stara dama je javkala: »Moj otrok, moj lepí, ljubi otrok!«

»Toda veste,« je nadaljevala Elizabetha, to not bolj trpko, »da je tudi moj Rudolf mrtev?«

Baronica je objela cesaričine noge: »Nesrečni moj otrok, kaj si storil?«

Obe materi sta se jokaje objeli. Žrtvi obeh sta postali enaki. Prva se je osvestila cesarica in je s poudarkom dejala: »Zdaj si pa zapomnite, da je Rudolf umrl za srčno kapjo!« S pokončno glavo je odšla iz sobe.

(Dalje)

IZ KULTURNEGA ŽIVLJENJA

Razgovor z režiserjem Jožetom Babičem

Ob začetku sezone Slovenskega narodnega gledališča v Trstu smo naprosili umetniškega vodjo režiserja Jožeta Babiča za razgovor o stvareh, ki zanimajo naše bralce.

Predvsem bi radi vedeli, gospod režiser, če je SNG res v nevarnosti, da bo okrnjeno ali celo odpravljeno kot samostojna umetniška ustanova?

Nič novega ni, da se gospodarske težave naše ustanove obravnavajo v tržaški javnosti pesimistično in z zlovesčim prizvokom. Seveda je zaskrbljenost upravičena. Mislim pa, da bi morali iskreno in brez mučnih namigavanj najprej raziskati vzroke vznemirljivega gospodarskega stanja. Ali je SNG deležno vsestranske podpore pri svojih naporih, da bi doseglo uradno subvencijo? Ali ni odnos določenega dela slovenske skupnosti do našega delovanja tako negativen, da je škodovanje za vsako ceno postala čednost in zasluga? Nisem prerok, toda ne morem si predstavljati, da bi komur koli uspelo kar tako mimogrede odpraviti SNG, tudi če skrivaj goji podobne želje. Je le tako, da si Slovenskega narodnega gledališča nihče ni izmislil zato, da bi z njim koga dražil. Tu je, da nadaljuje stoletno izročilo gledališke omike med tržaškimi Slovenci. Vezano je na usodo slovenske skupnosti na Tržaškem, ki se ji sedaj pravi manjšina. Zato je narodnoobrambno, zato je napredno — in zato je menda tudi v večni nevarnosti... Oprostite mi, če se motim.

Kakšen bo letošnji repertoar?

Omenil bi le nekatera značilna dela iz obširnega načrta, ki je sestavljen na ustaljenih načelih naše ustanove. Velika večina dramskega in komedijskega sporeda po pred našim občinstvom prvič izvajana, nekatera dela bodo doživela celo krstno uprizoritev.

So med temi tudi domača dela? Tu mislimo na dela slovenskih in tržaških pisateljev.

Uprizorili bomo novost Josipa Tavčarja, ki se je lani prvič predstavil občinstvu s Prihodnjo nedeljo. Druge slovenske novosti nimamo. Tržačan Dino Dardi je svobodno obdelal roman Zločin in kazen Dostojevskega. S tem delom bomo pričeli tržaško sezono v Avditoriju. Slovaški dramatik Leopold Lahola nam je prepustil krstno izvedbo sodobne problemske drame Madeži na soncu. Sremčeva komedija Pop Cira in pop Spira bo pri nas prvič uprizorjena v novem prevodu Lovjete Standekerja. Prof. Savli je pripravil prevod duhovite komedije Nympha na suhem, v slovenščini še ne igrana novost bo tudi drama italijanskega dramatika Paola Levija: Temna je pot. Dnevnik Ane Frank je najbolj uspelo gledališko delo zadnjih sezon. Tudi mi

bomo poskusili srečo z njim pred našim občinstvom. Svetovno klasiko bosta predstavljala Shakespeare in Molière. Prvi z obnovo Romea in Julije, drugi s Solo za žene.

In mladinska igra?

Marija Holkova: Pepelka. Prvič v slovenščini.

Bo kaj sprememb v ansamblu, kot bi do neke mere lahko sklepali po krstni predstavi komedije Gigi?

Dvomim.

Kaj mislite o tukajšnji gledališki kritiki?

Da bo odgovor krajši, postavimo vprašanje na glavo: kaj misli tukajšnja gledališka kritika o našem delu? Prvič: s pravimi gledališkimi problemi si ne beli glave — in to je škoda. Drugič: svobodo kritike rada zamenjuje s pravico do z ničimer utemeljenih osebnih sodb, pozitivnih in negativnih — in tudi to je škoda. Tretjič: čeprav živahno spremlja naše delovanje, nima izrazitega vpliva na oblikovanje okusa in kulturne ravni — tudi škoda. Četrtič: imamo smolo, ker se večinoma pogovarjam z ljudmi, ki berejo ali poslušajo kritike, uprizoritev samih pa ne gledajo — ali to ni slabo? In petič: nihče mi menda ne bo mogel očitati, da sem se hotel kritikom prikupiti — in to je dobro. Nisem se holet koeksistenco med kritiko in gledališčem!

In o današnjem slovenskem gledališču?

Profesionalna solidarnost.

Pisatelj Ivo Šorli

V Kranju, kamor se je preselil malo pred drugo svetovno vojno, je pretekli teden umrl slovenski pisatelj Ivo Šorli. Dočakal je starost 81 let. Doma je bil s Tolminskega in je hodil v srednjo šolo v Gorico, pravo pa je študiral na Dunaju.

Ivo Šorli ni segal v vrhove moderne slovenske književnosti in tudi ni gojil takega častihleplja. Pisal je tako, kakor je pač čutil, iz veselja do pisanja in pripovedovanja zgodb ter slikanja okolja. A na žalost se je preveč držal črno-bele tehnike. Ima pa to veliko zaslugo za moderno slovensko prozo, da je bil eden redkih, ki so zajemali snov iz meščanskega in ne samo iz kmečkega življenja kot velika večina drugih slovenskih pisateljev.

KROZEK MLADIH IZOBRAZENCEV - TRST
vabi na sestanek, ki bo v petek, 28. nov., ob 20.30 v Trstu, ul. Commerciale 5/I. Na sporedu je predavanje pisatelja dr. Josipa Tavčarja:

KAJ NAJ BEREMO?

Po predavanju razgovor o občnem zboru, ki bo v nedeljo, 30. nov., ob 10. uri v prostorih Baletne šole, ul. Ruggero Manna 29/II.

KULTURNE NOVICE

- Založba Borec v Ljubljani je izdala zbrano delo Boga Flandra-Klusovega Jožeta pod naslovom Bataljon. Uvod in opombe je napisal Emil Cesar.
- V zbirki Izbrana dela Dostojevskega, ki jo izdaja Državna založba Slovenije, je izšel roman v štirih delih Ponižani in razžaljeni. Prevedel ga je pesnik Severin Šali. Spremno besedo je napisal Bratko Kreft, ki zbirko tudi ureja.
- Severin Šali je veljal pred drugo svetovno vojno za enega največ obetajočih mladih pesnikov. Svoje pesmi je objavljaval v katoliških revijah, zlasti v Domu in svetu. Po vojni pa se mu je pesniška žila čisto posušila. Zdaj le še prevaja obširna besedila za razne založbe.
- V Jugoslaviji pričakujejo, da se bo povišala cena knjig zaradi znatnega povišanja davkov na avtorske nagrade, ki bodo šli v breme založb.

VILMA BUKOVEC

je pred kratkim s tremi drugimi pevci ljubljanske Opere gostovala na Nizozemskem in nastopila v raznih gledališčih ter doživela velike uspehe. Vsi štirje so bili ponovno povabljeni na Nizozemsko.

Odperto pismo

Edvardu Kocbeku

Visoko spoštovani g. Kocbek, mislim, da lahko rečem brez pretiravanja, da je bila vsa slovenska kulturna javnost v pričakovanju, odkar se je pred časom razvedelo, da je prišla Vaša Listina, kakor ste srečno poimenovali nadaljevanje svoje Tovarišije, na uredniško mizo Državne založbe Slovenije v Ljubljani.

To pričakovanje je bilo več kot upravičeno spričo človeške in pisateljske višine pričevanja, ki ste ga pred leti podali v Tovarišiji; pričevanja, ki je iz teme bunkerjev, v globini Roga, v smrtni stiski hajk, skozi krvavo gradivo revolucije iskalo v bolj človeški svet...

Prosojno, razcveteno lej pobočje!

Tam naša ladja si pristana išče,

našla je v vedrega duha območje...

Tovarišija: slovenski Musa Dag na pečinah roškega vrha; gneča v bunkerju, kjer izdajalski kašelj zaustavlja korak sovražni straži, ki koraka nad podom; celonočna hoja v snegu, skozi požgano pokrajino smrti...

Ob takšnem branju se je človek instinktivno vračal z mislijo k pratekstem našega pisanja: h Kaktizmom in k Poezijam, k Martinom Krpanom in Hlapcem Jernejem; h knjigam, ki so napravile iz gluhega alpskega plemena narod. Iznad vseh političnih rezerv so se morali tisoči bralcev takoj zaprodane Tovarišije pokloniti nepomirljivi humanistični strasti, ustvarjalni sili, evropskemu poklicu njenega avtorja.

Zato so tako pričakovali Listino. V mislih so gledali na tisto uredniško mizo v Stritarjevi ulici v Ljubljani, sprašujoč se, ali bodo tehtnost dokumenta, človeška prizadetost, umetniška potencia dovolj odločilni faktorji za objavo. Da ti edino suvereni kriteriji niso odločali, je dokaz v tem, da je morala v času, ko slovenska tiskarska industrija proizvaja toliko mrtvorojenega, Vaša Listina nazaj v predal.

Državna založba Slovenije ni imela niti za potrebno, da to svojo zavrnitev kakor koli utemelji: toda ta njen molk ni bil zlat.

Za slovensko literaturo pa je to samo točka več, saj se v svojem začetku ni imenovala zastoj protestantska.

Na uredniški mizi Državne založbe Slovenije se bodo zdaj zvrstili drugi teksti. Toda odkar je slovenski bralec zavonjal kruh, se mu ne bo tožilo po ovsu. Se ni zvedel vsega iz teme bunkerjev, iz globine Roga, iz smrtnih hajk. In odslej bo vpraševal predvsem: kje je Listina?

In če ne bo mogel brati njene besede, bo bral njen molk.

Molk Listine.

Pozdravlja Vas

ALOJZ REBULA

Trst, v novembru 1958

Zapiski pod črto

23. novembra: Pisatelj Alojz Rebula je svoj čas predlagal, da bi objavila revija Tokovi odgovore na obširno anketo o bistvenih potezah našega človeka na Tržaškem. Poizvedovanje je padlo v vodo, ker je revija zaradi pomanjkanja denarja in poguma nekaterih prenehala izhajati. Toda zamisel ni bila slaba in, če bi bili odgovori odkriti, bi bila lahko tista anketa zelo zanimiva. Če bi bili vprašali tudi mene, bi bil morda opozoril na tole značilnost tržaškega Slovence, ki jo vedno spet opažam in me je ravno danes zelo presenetila celo pri enem najuglednejših tukajšnjih naših književnikov: da namreč nimajo občutka za konkretnost slovenskega naroda. Slovenstvo jim pomeni v bistvu zgolj jezik in še neko nedoločno predstavo o kulturni enoti, ki se poslužuje v svojem kulturnem delovanju slovenskega jezika. Ni pa jim nikaka politična, gospodarska in zgodovinska konkretnost, zato so v dnu srca brezbržni do takih slovenskih vprašanj. Ne zanimajo jih in jih zato tudi ne poznajo. Istovetijo jih s političnimi programi in gospodarskimi načrti. Zato so redki tisti naši umetniki v Trstu, ki zavzamejo stališče, tako ali tako, do kakršnega koli konkretnega problema v Sloveniji. Do vsega, kar ne spada samo na slovstveno in sploh umetniško področje, se drže očitno in hote nevtiralno.

GOSPODARSTVO

SEDAJ ŠKROPIMO PROTI KODRI NA BRESKVAH

Žalostno je, ko moramo spomladi gledati breskve, ki niso bile v zimskem času pravilno negovane. Novi poganjki so skrivljeni in zgrbančeni, listi mnogo večji in bolj debeli, kot je treba, ter brez zdravega zelenila. Zarojeni sad se ne debeli, temveč odpade, vse drevo pa trpi.

Ti pojavi na breskvah nastanejo zaradi kodre. To je neka po glivicah povzročena bolezen, od katere imajo breskve ogromno škodo.

Kodro z lahkoto preprečimo, če drevesa ob pravem času poškopimo. To opravimo, brž ko listi odpadejo, kar se zgodi navadno do srede novembra. Tedaj izvršimo prvo škropljenje. Kot škropilo služi navadna bordoška mešanica, katero napravimo iz modre galice in apna (kot za trte). Biti pa mora znatno močnejša. Medtem ko za 100 litrov škropila za trte navadno zadostuje 1 kg modre galice in odgovarjajoča količina apna, moramo za breskve raztopiti v 100 litrih vode 2,5 do 3 kg modre galice in odgovarjajočo količino apna. Če rabimo čisto apno v prahu, zadostuje 40 dkg apna za vsak kg modre galice. Če pa uporabljamo gašeno apno, ki naj bo sveže, potrebujemo 1 kg.

Poškropiti moramo vse drevo, se pravi od tal do skrajnega konca vršičkov. Modro galico lahko nadomestimo s prahom Caffaro, ki je lahko šibkejši (s 16% galice) ali močnejši (s 40-41% galice). Za 100 litrov škropila raztopimo 4 kg šibkejšega ali 1,5 kg močnejšega prahu. Če uporabljamo prah Caffaro, ne smemo dodajati apna, kajti škropilo mora biti sestavljeno samo iz vode in prahu. Modro galico lahko nadomestimo tudi z asporjem, katerega raztopimo v 100 litrih vode po 50 do 60 dkg. Tudi tu ne smemo rabiti apna.

Da kodro preprečimo, je najvažnejše jesensko škropljenje, ki naj bo izvršeno vsaj do 15. decembra. Kdor ga ne izvrši, se bo pozneje skoraj zaman boril proti kodri.

Ni pa dovolj, da breskve škropimo samo jeseni. Pred pomladjo, to je v prvi polovici marca, moramo škropljenje ponoviti, a tedaj je škropilo lahko za 1/3 šibkejše, se pravi, da namesto 3 kg raztopimo v 100 litrih vode samo 2 kg modre galice.

NE OBREZUJ TRT PREZGODAJ

Trta je živo bitje, ki med letom prav malo počiva. Počitek nastopi zanj šele v zimski dobi, ko mraz doseže 4 ali več stopinj pod ničlo. Življenje v njej pa se mnogo prej prebudi, kot začne spomladi brsteti. Brž ko začne mraz popuščati in se toplota pomika proti ničli ali jo celo prekorači, se začnejo sokovi v trti zopet premikati; med letom gre sok iz listov v les in v razvijajoči se grozd, po trgatvi pa iz listov v les, ki postane tako krepkejši. Dokler so na trti listi, se sokovi še vedno pretakajo, kar traja do hudega mraza. Proti koncu zime pa sili sok proti popju, ki se polagoma nabrekne in nato začne brsteti.

Zato je popolnoma zgrešeno, če trte obrezujemo v dobi, ko so na njej še listi. Trt ne smemo obrezovati vsaj še 14 dni, potem ko so listi odpadli. Obrezovati pa jih lahko

začnemo v drugi polovici decembra. V hudem mrazu, to je, če kaže toplomer 5 ali več stopinj pod ničlo, moramo z obrezovanjem prenehati, nadaljujemo pa z njim, brž ko se vreme ustali in je toplota višja od 4 stopinj pod ničlo. Prezgodnje obrezovanje trte šibi.

TOPLOMER SPADA TUDI V HLEV

Ali veš, kakšna toplota je v tvojem hlevu? Ali je taka, da živalim najbolj prija, da se ob njej najudobneje počutijo, dajo čimveč mleka in se obenem dobro redijo? Samo s toplomerom lahko ugotoviš, kakšna toplota je v hlevu. Zato je prav, če si ga preskrbiš in žrtvuješ tistih 200 ali 300 lir, kolikor navaden toplomer stane.

Kot človek se tudi žival najboljše počuti pri zmerni toploti, ki naj ne bo pod 15° C in naj se ne dvigne nad 18°. Pri večji toploti postanejo živali lene, brez volje, pri nižji pa sitne. V obeh primerih se proizvodnja mesa in mleka niža, pri mrazu pa porabi žival mnogo dragocene krme samo zato, da se segreje.

V hlevu pa nikakor ne sme biti prepaha. Ta je škodljiv človeku in živalim (pa tudi rastlinam). Zato ne sme biti pri hlevu odprtina, ki jih ne bi lahko zaprla, okna pa morajo imeti cele šipe. V vsakem primeru moramo hlev vsak dan prezračiti. V ta namen odpremo vrata v toplejših urah dneva. S tem spravimo iz hleva težki vlažni zrak, ki je še pomešan s smrdečimi amonijevimi izhlapi. Toploto v hlevu zvišamo z obilnim in suhim nastiljem, medtem ko hlevski gnoj samo kviri zrak in viša vlago ter mraz.

To imejmo pred očmi v teh zimskih mesecih, ko bo živina obsojena prebiti cele dneve v hlevih. S tem bomo najboljše skrbeli za njeno zdravje.

CENA MASLA

je pred dvema mesecema neprestano naraščala in na nekaterih italijanskih trgih na severu dosegla tudi 1700 do 1800 lir za kg. Brž ko pa je vlada dovolila uvoz masla iz inozemstva, je cena začela padati in v ne-

kaj dneh padla za polovico ali še več. Saj danes dobiš maslo v mestih v Lombardiji po 700 do 850 lir za kg. Poleg tega je trg zelo mrtev in se blago celo težko odda.

Italijanski živinorejci zahtevajo, naj bo osnovna cena masla 850 lir za kg, češ da je nižja cena negospodarska, ker ne krije proizvodnih stroškov. Da se ta cena obdrži, pa so potrebna sredstva, ki naj jih preskrbijo uvozniki masla. Ti namreč dobijo maslo iz inozemstva po znatno nižji ceni in bi zato morali razliko vplačati v posebno blagajno. Zelo verjetno je, da bo vlada v tem smislu nekaj ukrenila.

ŽENSKI KOTIČEK

KAKO PRIPRAVIMO RIBE

Marinirane ribe. Očiščene ribe spečemo na razgretem olju in jih nato položimo na krožnik. Nekaj olja odlijemo, v ostalo pa narežemo precej čebule in jo zarumenimo. Dodamo malo moke in vode. Marinado zabelimo še z olupljenim česnom, rozmarinom, lovorjem, limono, poprom in soljo. To kuhamo 10 minut in nato dodamo kisa in vode. Ko marinada zavre, jo zlijemo na ribe. K mariniranim ribam ponudimo polento.

Enako pripravimo marinirane ribe v vinu, le da namesto vode in kisa uporabljamo belo vino.

Ribja juha. Na olju prepražimo na koščke narezane ribe, narezan korenček, sesekljan peteršilj in čebulo. Pečene ribe zložimo na krožnik, zelenjavi dodamo moke in narezanega paradižnika. Vse zalijemo z vodo, v kateri smo skuhalih ribje glave. Juho osolimo, popopravimo in okisamo. Kuhamo jo, dokler korenček postane mehak. Precejni juhi dodamo pečeno ribje meso, ki smo mu prej odstranili koščice. Posebej opečemo kocke kruha.

V tako pripravljeno ribjo juho lahko zakuhamo riž; v tem primeru ne dodamo kock kruha.

Ribe s paradižnikom. Očiščene ribe položimo v kozico, kamor smo že položili koščke surovega masla, olupljen paradižnik, sesekljan peteršilj, česen, poper in sol. Na ribe zopet položimo paradižnik in začimbe. Posodo pokrijemo in jo postavimo na ogenj. RIBE PRAŽIMO ENO URO. K ribam ponudimo pražen riž ali polento.

Ribji cvrčki ali polpete. Skuhanim ribam odstranimo kosti in kožo, meso pa pretlačimo. V mleko dodamo namočene žemlje, sol, poper, zdrobljen česen, sesekljan peteršilj in jajce. Vse skupaj zmesimo in oblikujemo polpete, ki jih povaljamo v moki in spečemo na olju.

Ribja hladetina. Očiščene ribe brez glav položimo v posodo z malo olja, dodamo čebulo, poper, lovor, kis in sol. Kuhamo počasi dve uri in pol. Odstranimo ribje kosti, položimo meso v omako in pustimo na miru 24 ur, da se vse strdi.

SPORT PO SVETU

Nogomet — V nedeljo je pomlajena madžarska enajstorica visoko porazila (3:1) Belgijo. B ekipa pa je zaigrala neodločeno.

Lahka atletika — Na tradicionalnem teku za pokal lista Le Soir iz Bruslja je zmagal domačin Wanderwattynce. Jugoslovan Mihalič se je uvrstil na četrto mesto.

ŠPORT V TRSTU

SKAMPERLE ZMAGOVALEC STRELSKEGA TEKMOVANJA

V soboto zvečer je bilo v dvorani PD Ivan Cankar I. strelsko tekmovalje, ki je še kar dobro uspelo. Na tekmovalje se je prijavilo 18 ekip iz 7 društev s skupno 54 strelci. Tekmovalci so streljali z zračno puško z razdalje 10 m na osvetljene tarče s premerom 8 cm. Vsak tekmovalec je oddal 10 strelcev. Ekipe so bile zelo izenačene; kot najboljši strellec se je izkazal Prosečan Luksa s 76 točkami.

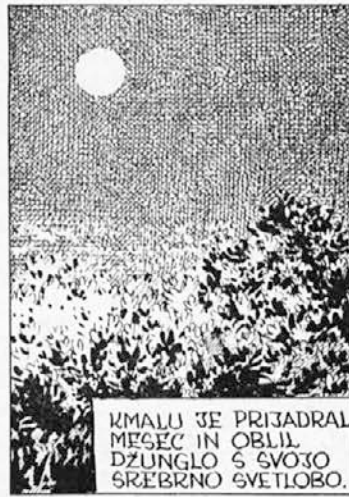
Končni vrstni red: 1. PD Skamperle-A 192 točk, 2.-3. PD Cankar-B in PD Skamperle-B 189, 4. Prosek 186, 5. Dolina 178, 6. PD Cankar-A 176, 7. Opčine 173, 8. Društvo slovenskih srednješolcev 167, 9.-10. PD Skamperle-C in Repentabor 163, 11. Opčine-B 146, 12. Cankar-C 140, 13. PD Skamperle-D 138 itd. Izven konkurence je ekipa iz Rocola dosegla 187 točk.

Sportni pregled

CRVENA ZVEZDA JESENSKI NOGOMETNI PRVAK

V nedeljo se je na vseh jugoslovanskih igriščih zaključil boj za naslov jesenskega nogometnega prvaka. Prvo mesto je pripadlo novitici ekipi Crveni zvezdi, ki ima kar štiri točke prednosti pred Vojvodino in Dinamom. Vojvodina se je uvrstila na drugo mesto, čeprav ni nikdar nastopila s popolnim moštvom. Zagrebški Dinamo, ki je večji del tekmovalja bil glavni nasprotnik Crvene zvezde, se je v zadnjem trenutku uvrstil na tretje mesto. Dinamo se bo v nadaljnjih tekmah moral ostro boriti, če bo hotel doseči drugo mesto. Njegovo slabo uvrstitev pa lahko delno opravičimo, če upoštevamo, da so Zagrebčani pred začetkom prvenstva imeli mnogo napornih tekem. Reka se je uvrstila na 4. mesto, kar je zanjo, ki je novinec, velik uspeh. Tudi Partizan se nahaja v gornjem delu lestvice, čeprav je moštvo preživljalo hudo krizo.

Lestvica: 1. Crvena zvezda 18, 2. Vojvodina 14, 3. Dinamo 13, 4. Reka 12, 5. Partizan in Hajduk 11, 7. Radnički in Velež 10, 9. Železničar in Budućnost 9, 11. Sarajevo 8, 12. Vardar 7.

V DACHAUSKIH BLOKIH

E. Z.

42

Bila je ena najhujših noči v mojem življenju, ki je ne bom nikoli pozabil. Šele proti jutru smo napol zadremali, a tedaj nas je zbudil zvonec in pod stropom so se zasvetile žarnice. Pri vratih sta rjovelata štabak in njegov pomočnik: »Aufstehen!« (Vstati!) in začela potegovati kooce z ljudi ter jih metati po tleh. Morali smo hitro splezati s pričen. Pri tem je bilo treba res plezati, nekako tako, kot se spuščata človek zadaj s tovornika, držeč se z rokami za rob.

Nato se je začela babilonska zmešnjava, katero sem že prej omenil. Vse je drvelo v dnevno sobo, da so se vrata kar zagatila, le nam novincem se ni tako mudilo, ker še nismo vedeli, za kaj gre. Ko smo končno tudi mi mogli noter, nas je presenetil prizor, ki bi ga pričakoval samo v norišnici. Kakih dvesto ljudi je mrzlično grebalo po kupih cunj na tleh ali pa se pulilo za posamezne kose in jih psujoč se nategovalo sem in tja. Nekateri so se boksal ali se valjali po cunjah, drugi pa so stali na stolih in iskali med kupi obleke na omaricah in jih metali po tleh.

Pogled na to je bil nepopisno oduren in vse prej ko smešen. Ko se je končno zmešnjava pod štabakovo gorjačo nekoliko razvzljala, smo bili vsi utrujeni in naravnost moralno pobiti od tega divjega nereda. Tiste prve dni nikakor nisem mogel razumeti, kako je bilo mogoče, da so se dogajale take stvari v taborišču, kjer sta bila dozdevno red in disciplina največji vrednoti in kjer si ti dve besedi vsepovsod slišal in bral; z najprimitivnejšim čutom za red bi jih bili lahko preprečili. Pozneje pa sem prišel do spoznanja, da je bil tudi v tem vendarle neki smisel. Odkril sem ga prav v občutku utrujenosti, nadležnosti in duševne pobitosti, ki se nas je polastil po taki nesmiselni zmešnjavi. Internirance so hoteli s tem osmešiti in jih ponižati v njihovih lastnih očeh. Kako naj bi si še ohranil človek visoko mnenje o samem sebi in svoji intelektualni važnosti, recimo v slovstvu, politiki ali v kaki drugi panogi družbene dejavnosti, če se je kot divjak rval s kakim analfabetom izza Volge ali s Krima za staro coklo, ki končno ni bila nikomur od njiju prav, si izmenjaval z njim ostudne psovke v polducata jezikih ter navadno v teh dvobojih celo podlegel! Kdor pa tega ni delal, je ostal brez cokel in brez hlač ter je tvegjal, da ga »štubak« divje pretepe in morda poškoduje do smrti. Opravičila niso veljala nič in nihče jih ni poslušal. V tem je bil skrit nauk, da smo vsi enaki in vsi »svinje«. Ta izraz se ni zaman največkrat slišal v taborišču. Za tiste, ki so ustanovili dachausko taborišče in

TEDENSKI KOLEDARČEK

30. novembra, **nedelja**: Andrej
 1. decembra, **ponedeljek**: Natalija
 2. decembra, **torek**: Pavlina
 3. decembra, **sreda**: Frančišek
 4. decembra, **četrtek**: Barbara
 5. decembra, **petek**: Uroš
 6. decembra, **sobota**: Miklavž, Nikolaj

VALUTA — TUJ DENAR

Dne 26. novembra si dobil oz. dal za:

ameriški dolar	622—626 lir
avstrijski šiling	23,75—24,25 lir
100 dinarjev	75—80 lir
100 francoskih frankov	135—138 lir
funt šterling	1720—1760 lir
nemško marko	148—149 lir
pesos	15—16 lir
švicarski frank	144—146 lir
zlato	707—709 lir
napoleon	4700—4850 lir

RADIO TRST A

Nedelja, 30. novembra, ob: 9.00 Kmetijska oddaja; 10.00 Prenos maše iz stolnice Sv. Justa; 12.00 Vera in naš čas; 13.00 Kdo, kdaj, zakaj... Kronika sedmih dni v Trstu; 15.45 Mladinski zbor učiteljska iz Gorice; 17.00 Carlo Goldoni: »Mirandolina«, komedija v 3 dej. Igrajo člani SNG v Trstu, vodi Modest Sancin; 21.00 Narava poje v pesmi: »Zvonovi od vseh strani, kot da zemlja poje«; 21.30 Operna glasba; 22.30 Koncert sopranistke Letizie Benetti in kitarista Bruna Tonazzija.

Ponedeljek, 1. decembra, ob: 11.30 Predavanje: »Sto let Britanske Kolumbijce«; 18.00 Radijska univerza: Franco Briatico: Industrijska revolucija 19. stoletja: »Veliki podjetniki«; 18.10 Respighi: Gregorijanski koncert za violino in orkester; 19.00 Pisani balončki, radijski tednik za najmlajše; 20.30 Giuseppe Verdi: »La Traviata«, opera v 3 dej. Orkester in zbor Akademije sv. Cecilije v Rimu vodi Francesco Molinari Pradelli. V 2. odmoru: »Mala literarna oddaja«.

Torek, 2. decembra, ob: 18.00 Z začarane police: Zora Bole: »Moj lastni jaz«; 18.10 Simfonični koncert Orkestra Slovenske Filharmonije — Vodita: Bogo Leskovic in Lovro Matačić; 21.00 Obletnica tedna: »Giovanni Lorenzo Bernini — 360-letnica rojstva«; 21.20 Izbor opernih odlomkov; 22.00 Umetnost in življenje: »Spomin na Expo«; 22.15 Bach: Suita št. 3 v C-duru za violoncelo; 22.40 Kvintet Niko Stritof.

ga upravljali, nismo bili nič drugega kot množica človeških svinj, ki so morale čimprej tudi same doumeti, da so le to in nič drugega. In v tem je bil simbolni pomen tistega jutranjega kaosa.

Štubak nas je končno s palico in rjoventjem zrinil na dvorišče in opravil »apel«. Sledilo je nekaj mehaničnega vezbanja »Mütze ab!« »Mütze auf!«, nakar smo smeli nazaj v dnevno »štubo« po pol litra prozorne tekočine, ki je bila uradno krščena za »kavoc«. Imela pa je kljub vsemu dve dobri lastnosti: da je sploh imela volumen in da je bila topla. Ker novinci — kot rečeno — še nismo imeli vsi lastnih porcij in žlic, smo bili spet zadnji na vrsti in za nekatere od nas je zmanjkalo tekočine. Potem nas je nagnal »štubak« spet na dvorišče.

Začenjalo se je šele daniti in na taboriščni cesti ter na pročelju upravnih stavb so še gorele luči. Proti jutru je bilo naneseo za nekaj centimetrov snega, a smo ga kmalu zmleli s svojimi coklami v umazano mastno blato, ki se je lepilo na cokle in jih napravljalo težke. Bril je mrzel veter in v tankih cunjah, ki bi bile zadostovale kvečjemu za sončne majske dni, smo se tresli in šklepotali z zobmi. Hodili smo sem in tja, da bi se ogreli, pa ni veliko pomagalo, ker so se cokle kar lepile na blato in nas je hoja preveč utrujala. Nagonsko nas je vleklo k ljudem, s katerimi smo se bili zblížali že v zaporu v Ljubljani in med vožnjo v taborišče. Na dvorišču smo lahko prišli z njimi skupaj, četudi so jih bili vtaknili v drugo »štubo«. Nalašč smo iskali razgovor o stvareh, ki se niso tikale taborišča, da bi za hip pozabili na okolje, ali pa smo se skušali šaliti in tolažiti drug drugega; na tihem pa nas je zavest, da

Sreda, 3. decembra, ob: 11.30 Zena in dom, obzornik za ženski svet; 18.00 Radijska univerza: Gustavo Colonnetti: Pomenki o avtomatizaciji: »Posledica avtomatizacije za zaposlenost delavcev«; 19.00 Zdravstvena oddaja; 21.00 Umberto Morucchio: »Zlate ribice«, veseloigra v 3 dej. Igrajo člani RO, vodi Jože Peterlin.

Četrtek, 4. decembra, ob: 11.30 Predavanje: »Čustveno življenje v živalskem svetu« — »Ljubeznivi sorodniki«; 18.00 Z začarane police: Marija Polak: »Miklavž kupuje«; 18.10 Beethoven: Prometejeva bitja, op. 43; 19.00 Sola in vzgoja: »Vzgoja otrok v Angliji«; 21.00 Charles Chilton: »Potovanje na Meseec«, radijska zgodba v nadaljevanjih — 5. slika. Igrajo člani RO; 22.00 Iz sodobne književnosti: »Boris Pasternak, letošnji Nobelov nagrajenec za literaturo«; 22.15 Koncert sopranistke Ileana Bratuzeve, pri klavirju Gojmir Demšar.

Petek, 5. decembra, ob: 11.30 Življenja in usode: »Renata Tebaldi«; 18.00 Radijska univerza: Ivan Artač: Življenje starih Egipčanov: »Vpliv časa«; 18.10 Prokofijev: Simfonija št. 6, op. 111; 19.00 Zora Tavčar-Rebula: »Obisk sv. Miklavža«. Igrajo člani RO; 21.00 Umetnost in prireditve v Trstu; 22.00 Izredno predavanje: »Sveti Miklavž in njegov dan«; 22.15 Zborovske skladbe Emila Adamiča; 22.35 Koncert violinista Franca Gullija in pianistke Enrice Cavallo.

Sobota, 6. decembra, ob: 11.30 Predavanje: »Iz zgodovine žepne ure«; 15.00 Igra harmonikar Rajmund Hrovat; 16.00 Novela tedna: Marino Moretti: »Chez Maxim's«; 16.40 Haydn: Koncert za rog v D-duru; 17.30 Velika dela slavnih mojstrov; 18.00 Oddaja za najmlajše: Božena Nemcova: »Babica« 5. in zadnja slika. Igrajo člani RO; 19.00 Sestanek s poslušalkami; 20.40 Folklorni ansambel »Veseli planšarji«; 21.00 Silvio Bernardini: »Vampire«, praznovanje v običajih in književnosti. Igrajo člani RO.

SLOVENSKO NARODNO GLEDALIŠČE V TRSTU

V **nedeljo**, 30. nov. 1958, ob 15.30 v dvorani A. Sirk v Sv. Križu

GIGI

komedija v dveh dejanjih

Po romanu francoske pisateljice Colette dramaturgizirala Anita Loos

V **torek**, 2. dec., ob 20.30 in v **sredo**, 3. dec. ob 20.30 v Avditoriju v Trstu

Otvoritev sezone 1958/59 v Trstu

ZLOČIN IN KAZEN

Prosta interpretacija v treh delih po romanu

F. M. Dostojevskega

Napisal Dino Dardi

Režiser: **Jože Babič** — Scenograf: **Sveta Jovanović**
 As. režije: **A. Rustja** — Scenska glasba: **P. Merkuš**
 Prevedel: **dr. Andrej Budal**

KULTURNE VESTI

• V soboto 22. nov. je podelilo Društvo slovenskih književnikov svoje nagrade za najboljša dela, ki so bila objavljena v letu 1957. Nagrade so dobili Mimi Malenšek za roman Plamenica (o Primožu Trubarju), Rok Arih za zbirko partizanskih novel s Koroskega »Zato« in Ignac Koprivec za roman Hiša pod vrhom o povojnem življenju v Slovenskih goricah.

• Ljubljanski Naši razgledi so se pred kratkim pritoževali nad dejstvom, da v Sloveniji skoro ni dobiti lepih razglednic, ki bi prikazovale lepote in znamenitosti slovenskih krajev. In še tiste slabe, ki jih je dobiti, so izdelki Foto-službe Putnik v Zagrebu ali pa Jugofota v Beogradu. Dobiti tudi ni albumov s fotografijami slovenskih krajev.

• Državna založba Slovenije je izdala tretji zvezek znamenite Slovenske kulturno-politične in slovstvene zgodovine Ivana Prijatelja. To je doslej najmonumentalnejše delo iz kulturne zgodovine slovenskega naroda, četudi so Prijateljeve sodbe marsikje premalo pretehtane in preveč pod vplivom dobe. Tretji zvezek obsega dobo Mladoslavcev in šteje 540 strani. Uredil ga je Anton Ocvirk.

DRAGOCENA KNJIGA

Znani cerkveni zgodovinar Ricciotti je izdal novo knjigo o svetem Pavlu v dveh delih. Pisatelj je zaslovel s svojo knjigo o Kristusovem življenju. Tudi najnovejšo delo je sestavljeno z globoko znanstveno skrbnostjo. Nerodna je samo nedosegljiva cena — 14.000 lir. Knjiga je torej dragocena po vsebini in po prodajni ceni.

RUSKA ZGODOVINA

Znani italijanski slavist Ettore Lo Gatta, ki se bavi predvsem z ruskim slovstvom, je izdal obsežno knjigo Momenti e figure della storia russa. Knjiga razpravlja predvsem o vidnejših osebah ruske preteklosti, obenem pa podaja tudi izčrpen pregled o kulturnem razvoju ruskega naroda. Podobno delo doslej še ni izšlo v Italiji.

Vse, ki si žele malo zabave, obveščamo, da bo v soboto, 6. dec., na stadionu 1. maja

VESELO MIKLAVZEVANJE S PLESOM

ki ga priredi »Rod modri val«. Vstopnice dobite od torika, 2. dec., v Tržaški knjigarni, kjer lahko rezervirate mize in od 4. 12. dalje oddate tudi darila.

Izdaja Konzorcij Novega lista

Odgovorni urednik Drago Legiša

Tiska tiskarna »Graphis« - Trst, ul. Sv. Frančiška 20
 Telefon 29-477

smo morda za dolgo ujeti v to okolje in da mogoče celo ne bomo več dočakali svobode, tlačila kot mora, tako da je moral biti naš prisiljeni smeh kaj čuden.

Ker smo morali ostati skoraj ves dan na dvorišču, ni bilo čudno, da smo se mnogi prehladili. Tretjo noč sem prekašljaj in zjutraj sem se počutil zelo slabo. Ko smo stali v apelu, se mi je nenadno zameglilo pred očmi in sem padel za hip v nezavest. Prišel je »štubak« in ko je videl po črki na prsih, da sem Slovenec, ali pa so mu to drugi povedali, se je obrnil in prinesel termometer. Ne vem, koliko so namerili, a kmalu nato sta me morala prijati dva pod pazduho in sta me odveklela v ambulanto v Revier. Tako se je imenovala taboriščna bolnišnica, ali bolje rečeno, barake 1, 3 in 5, ki se niso na zunaj v ničemer razlikovale od ostalih barak, a so bile določene za ambulante in bolniške sobe.

V ambulanti mi je neki bolničar spet izmeril temperaturo, nakar me je dežurni zdravnik površno pregledal in mi napisal listek za sprejem v Revier. Seveda so bili tako zdravnik kot bolničarji interniranci. Kdor ni imel vročine, je moral nazaj na svoj blok, in takih je bilo zelo veliko. Šele pozneje sem zvedel, zakaj. Drugi pa smo morali počakati, da so prišli po nas pisarji bolniških »štub«, kamor nas je zdravnik dodelil. Tam smo se morali najprej do golega sleči in oddati vse svoje stvari, za katerimi mi ni bilo preveč žal; v zameno so nam dali samo dolge spodnje hlače in srajco, potem pa nam odkazali postelje. Dobil sem posteljo v »drugem« nadstropju; v Revierju so imeli pogradi samo »prilije« in »prvo nadstropje«.

(Dalje)